

DYNAMIKA POHNÍZDNÍHO VÝSKYTU RÁKOSNÍKŮ NA SEVERNÍ MORAVĚ (BARTOŠOVICE, OKR. NOVÝ JIČÍN)

THE DYNAMICS OF POST-BREEDING OCCURANCE OF ACROCEPHALUS WARBLERS IN NORTHERN MORAVIA

Ivan Literák a spolupracovníci

Na území ČSSR se ptáci v rákosových porostech systematictější pozorují a kroužkují již delší dobu. Sledování v tomto směru zahájil na jižní Moravě V. Hájek v roce 1952 a v roce 1954 ve východních Čechách L. Štancl. Koncem 70. let začali s dlouhodobými odchyty rákosních ptáků ornitologové na střední Moravě u Záhlinic, na jižní Moravě u rybníku Nesyt, v jižních Čechách u rybníku Řežabinec a na severní Moravě u Heřmanického rybníka.

Od roku 1986 jsme se rozhodli dlouhodobě sledovat rákosní ptáky na další severomoravské lokalitě: v Poodří u bartošovických rybníků v okr. Nový Jičín. Jsou to první větší rybníky po proudu řeky Odry v Moravské bráně. Přibližně severovýchodním směrem dále následují rybníky u Studénky, Jistebníka, Polanky, Ostravy a Bohumína. Dolní bartošovický rybník má rozlohu 70 ha, přičemž volná vodní hladina zaujímal v roce 1986 asi 50 ha. V dalších letech dochází k melioracím, prohlubování rybníka a odstraňování rákosin, jejichž plocha se na tomto rybníku zmenšila asi na 10 ha. Porosty rákosin a orobince na menším Horním bartošovickém rybníku byly v letošním roce téměř zcela odstraněny. Ve zbytku rákosových porostů je každoročně (tj. v roce 1986, 1987, 1988) na stejném místě u Dolního bartošovického rybníka umístěna v příčném směru od volné hladiny k břehu linie 150 m sítí pro odchyt ptáků. Část sítí byla nad vodní hladinou, část v rákosí vyrůstající na suchu. Ptáci byli chytáni od poloviny června do konce srpna, příp. do začátku září. Ve všech třech letech jsme shodně chytali ptáky od 13. 7. do 28. 8. Toto šestitýdenní období představuje dobu nejvyššího pohnízdního výskytu rákosníků na lokalitě.

Rákosníci jsou nejtypičtějšími ptáky, kteří se ve sledované době v rákosinách vyskytují. Počet odchycených jedinců čtyř druhů rákosníků dovoluje učinit určité závěry týkající se dynamiky jejich výskytu na lokalitě. Je možné také analyzovat populace rákosníků. Určili jsme poměr mladých a starých ptáků, určili jsme poměr nově okroužkovaných k ptákům

opakovaně zastíženým na lokalitě (tento poměr nám pomůže vyjádřit, který druh rákosníků se zdrží na lokalitě delší nebo kratší dobu).

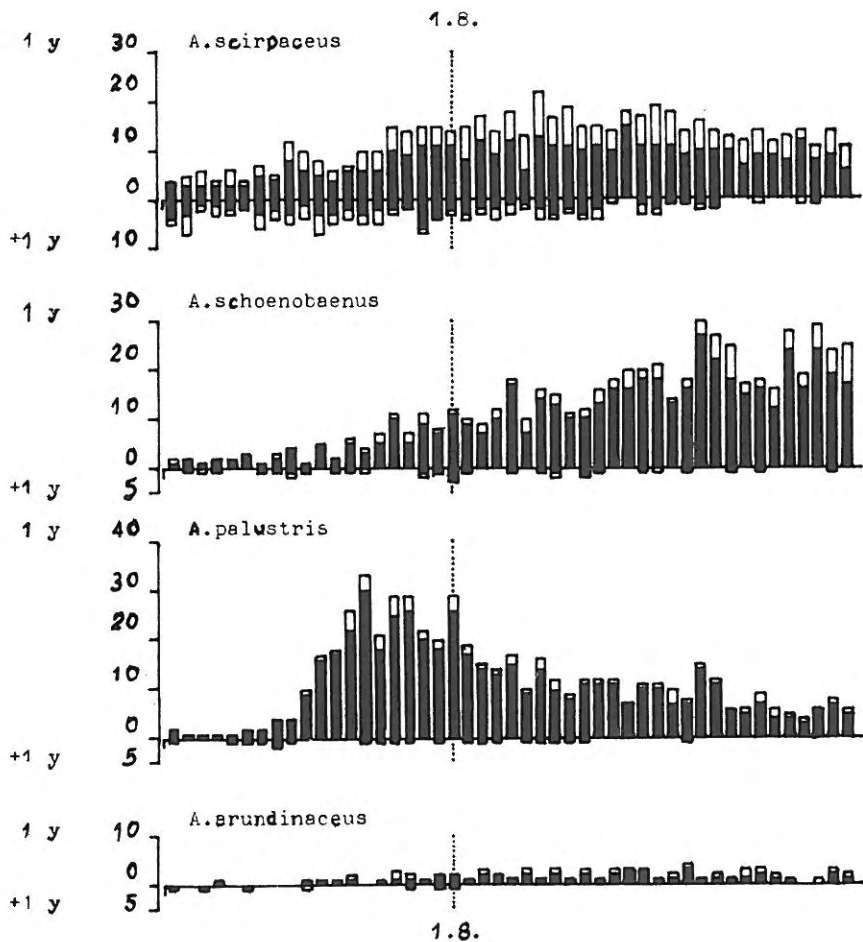
Během tří letních odchytů byl nejhojněji chytaným druhem rákosníků rákosník obecný (*Acrocephalus scirpaceus*). Bylo odchyceno 2452 jedinců tohoto druhu. Na druhém místě byl rákosník proužkovaný (*Acrocephalus schoenobaenus* (s počtem 2181 odchycených jedinců). Méně bylo rákosníků zpěvných (*Acrocephalus palustris*), kterých jsme odchytily 1764. Nejméně bylo chyceno rákosníků velkých (*Acrocephalus arundinaceus*). Součet odchycených jedinců tohoto druhu byl za 3 roky 279.

Dynamiku výskytu těchto druhů na lokalitě v jednotlivých dnech ukazuje velmi názorně graf. Každý sloupec představuje průměrný počet odchycených ptáků v jednotlivých dnech za sledovanou dobu tří let (1986-1988). Nad základní osou jsou znázorněni mladí (juv., 1 y) ptáci, pod osou staří (dospělí, ad., +1 y). Plným sloupcem jsou vyznačeni nově okroužkovaní ptáci, prázdným sloupcem jsou vyznačeni opakovaně odchycení ptáci po okroužkování. Byli zaznamenáváni pouze ptáci, kteří se chytili minimálně 1 den od okroužkování.

Nyní k analýze populací jednotlivých druhů.

Rákosník obecný. Z grafu vyplývá, že jeho výskyt na lokalitě byl nejrovnoměrnejší. Na první pohled je patrné vysoké procento opakovaně odchycených ptáků. Poměrně vysoký je také počet jedinců odchycených v 2. dekádě července, kdy tah rákosníků ještě neprobíhá. To svědčí o tom, že jde o druh nejhojněji hnízdící na této lokalitě. Vrchol tahu mladých ptáků probíhá v 1. dekádě srpna, tento vrchol však není nikterak výrazný. Vrchol tahu dospělých ptáků je v posledních dnech července. Zastížení dospělých ptáků v 3. dekádě srpna je již výjimečné. Opakovaně odchycení ptáci představují 35 % z celkového počtu odchycených ptáků. Dospělí jedinci tvoří 1/5 (20 %) odchycených rákosníků obecných.

Rákosník proužkovaný. V 2. dekádě července, v hnízdící době, byl počet odchycených ptáků nižší než u rákosníka obecného. Od 3. dekády července začíná výrazný vzestup počtu chytaných mladých rákosníků proužkovaných až do maxima v 3. dekádě srpna. K zachycení výrazného poklesu bychom museli prodloužit odchyt do září. Vrchol tahu dospělých jedinců je proti mladým ptákům stejně jako u rákosníka obecného časnějšší a spadá na přelom července a srpna. Opakovaně odchycení ptáci představují 16 %. Usuzujeme tedy, že rákosník proužkovaný se zdrží na lokalitě kratší dobu než rákosník obecný. Dospělí ptáci tvoří jen asi 1/17 (6 %) všech ptáků. Vazba dospělých ptáků tohoto druhu na rákosiny je během tahu na zimoviště slabší než u mladých jedinců. Ještě výraznějšší bude tato situace u následujícího druhu, kterým je

1. Průměrné denní počty rákosníků odchycených do 150 m sítí u Bartošovic (okr. Nový Jičín) v letech 1986-1988.

The average daily totals of Acrocephalus warblers caught in Bartošovice (Northern Moravia, Czechoslovakia) in years 1986-1988 (juvenile above, adults below, black = ringings, white = retraps).

Rákosník zpěvný. Tah tohoto druhu nastupuje velmi záhy. Na grafu je patrný dramatický vzestup počtu odchycených mladých ptáků v 3. dekádě července, kdy zároveň tah vrcholí. Od začátku srpna již počet odchycených ptáků trvale klesá. Vrchol tahu dospělých jedinců tohoto druhu je pro nízký počet odchycených ptáků obtížné stanovit. Vidíme však, že výskyt dospělých od začátku 2. dekády srpna je již velmi výjimečný. Jedinci tohoto druhu se zdržují na lokalitě nejkratší dobu, o čemž nás přesvědčuje pouze 11 % opakovaně odchycených ptáků z celkového počtu. Dospělí ptáci tvoří jen 1/25 (4 %). Dá se tedy říct, že vazba dospělých ptáků na rákosiny je minimální.

Rákosník velký. Jen velmi malý počet odchycených jedinců tohoto druhu zatím neumožňuje dělat závěry týkající se pohnízdního výskytu, příp. tahu. Graf však názorně ukazuje početní poměr v jakém se vyskytuje tento druh k ostatním druhům rákosníků na lokalitě.

Přestože jsou rákosní ptáci odchytáváni na různých lokalitách v ČSSR již poměrně dlouhou dobu, publikovali organizátoři těchto akcí jen kusé zprávy zaměřené více na rozbor zahraničních nálezů jimi okroužkovaných ptáků, než na analýzu populací ptáků pohybujících se v rákosových porostech.

O dynamice výskytu rákosníků v pohnízdním období jsou jen sporadické zprávy v zahraniční literatuře, které se týkají především rákosníka proužkovaného. V ČSSR se na podkladě pozorování pokusili o vyjádření dynamiky tahu autoři Fauny ČSSR - Ptáci 3/I. Jejich vyjádření je však příliš strohé a schematické (mechanicky zjednodušující).

Dá se tedy říct, že výsledky našich odchytů týkající se pohnízdního výskytu rákosníků u rybníků v Bartošovicích, s kterými jsem vás seznámil, jsou pro naše podmínky unikátní a jsou pádným důvodem k pokračování našich studií v dalších letech.

Závěrem bych chtěl poděkovat všem obětavým spolupracovníkům, kteří se podíleli na odchycích a umožnili mi zpracovat tento referát.

THE DYNAMICS OF POST-BREEDING OCCURANCE OF ACROCEPHALUS WARBLERS IN NORTHERN MORAVIA

SUMMARY

In 1986-1988 birds of the genus *Acrocephalus* were mist-netted by standard way in reed beds in Bartošovice (49.40 N 18.03 E) during a post-breeding migration in order that we might clear the dynamics of

their occurrence in this locality.

The results are presented in the graph.

Adresa autora:

MVDr. Ivan Literák

VŠ veterinární

Palackého 1-3

612 92 Brno